

4

Skutki pandemii COVID-19 w gospodarce i metody zapobiegania jej następstwom w przepisach prawa

Aleksandra Lubicz-Posochowska

Uniwersytet Ekonomiczny w Katowicach
e-mail: aleksandra.lubicz-posochowska@ue.katowice.pl
ORCID: 0000-0002-0581-2513

Cytuj jako: Lubicz-Posochowska, A. (2023). Skutki pandemii COVID-19 w gospodarce i metody zapobiegania jej następstwom w przepisach prawa. W: K. Marak (red.), *Problematyka odpowiedzialności za niewykonanie lub nienależyte wykonanie zobowiązania gospodarczego. Zagadnienia prywatno- i publicznoprawne* (s. 61-66). Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu.

4.1. Wprowadzenie

Pandemia COVID-19 poważnie wpłynęła na działalność gospodarczą na całym świecie. Ograniczenie działalności gospodarczej w tym czasie spowodowało znaczne zadłużenie wielu firm. Konieczne zatem będzie wypracowanie kompromisów związanych z radzeniem sobie ze wzrostem niewypłacalności przedsiębiorstw po pandemii. Poważnym wyzwaniem będzie rozróżnienie między rentownymi przedsiębiorcami a tymi, których działalność ze względu na zmiany strukturalne w otoczeniu gospodarczym stała się nieopłacalna. Stąd też działania ustawodawcy powinny być skoncentrowane na ułatwieniu restrukturyzacji zadłużenia niewypłacalnych podmiotów. Pandemia zagraża nie tylko zdrowiu i życiu, ale miała i w dalszym ciągu ma bardzo niekorzystne skutki dla gospodarki, ze szczególnym uwzględnieniem kwestii makroekonomicznych

Niewypłacalny podmiot, chcąc rozwiązać dobrowolnie problemy niewypłacalnego przedsiębiorstwa, powinien podążyć dwiema drogami: poprzez wszczęcie jego likwidacji lub restrukturyzację aktywów i pasywów przedsiębiorstwa w sposób, który pozwoli firmie kontynuować działalność. Kluczowym kompromisem ekonomicznym w postępowaniu z niewypłacalnymi firmami jest ograniczenie nieefektywnej likwidacji ekonomicznie rentownych przedsiębiorstw, przy jednoczesnej minimalizacji kon-

tytuacji działalności nierentownych przedsiębiorstw. I ten kompromis wydaje się kluczowym czynnikiem w odpowiedzi na kryzys wywołany przez pandemię COVID-19.

Gdy podstawowa działalność podmiotu jest rentowna, wartość kontynuacji jego działalności przekracza wartość likwidacji jego aktywów. W takich przypadkach likwidacja niszczy wartość ekonomiczną, a zatem jest społecznie nieskuteczna. Te nieefektywne likwidacje mogą być spotęgowane przez gwałtowne wyprzedaże, które pojawiają się, gdy w tym samym czasie likwidowanych jest wiele firm (Shleifer i Vishny, 1992). Zapobieganie nieefektywnej likwidacji jest zatem kluczowym celem polityki w projektowaniu skutecznych procesów upadłościowych. Wiele krajów zreformowało swoje przepisy dotyczące niewypłacalności w celu ograniczenia tendencji do likwidacji niewypłacalnych firm. Gdy spółka nie jest rentowna, likwidacja jest zazwyczaj społecznie efektywnym wynikiem (Dewatripont i Tirole, 1994). Likwidacja uwalnia zasoby gospodarcze do alternatywnych zastosowań, umożliwiając wydajną realokację zasobów, która ma nastąpić. Natomiast ochrona nierentownych firm przed likwidacją blokuje zasoby w zastosowaniach o niskiej produktywności.

Prawo upadłościowe, które umożliwia restrukturyzację rentownych przedsiębiorców i likwidację nierentownych ma kilka zalet. Po pierwsze, oferuje sposób radzenia sobie z wysoką dźwignią poprzez redukcję zatrudnienia, restrukturyzację umów z dostawcami, wypracowanie na nowo relacji z klientami oraz przez optymalizację przyszłych wpływów podatkowych. Po drugie, poza umożliwieniem podmiotowi kontynuacji działalności, restrukturyzacja może zmniejszyć nieefektywność wynikającą ze zniekształceń źle zaprojektowanych procesów, a ich restrukturyzacja może pomóc chronić samych wierzycieli. To z kolei jest korzystne dla rozwoju rynku kredytów korporacyjnych (Becker i Josephson, 2016).

4.2. Niewypłacalność w Polsce

Po I kwartale 2021 roku nastąpił nagły wzrost przypadków niewypłacalności ze względu na wzrost liczby uproszczonych postępowań o zatwierdzenie układu wprowadzony ustawą covidową z 19 czerwca 2021. Obwieszczenie ogłoszenia upadłości tej formy postępowania następuje wyłącznie przez obwieszczenie w Monitorze Sądowym i Gospodarczym i nie jest rejestrowane przez sąd. W I kwartale 2021 roku liczba przypadków wzrosła o 122% w porównaniu z rokiem 2020. W Monitorze Sądowym i Gospodarczym niewypłacalność w formie nowego uproszczonego postępowania o zatwierdzenie układu obwieściły aż 354 podmioty gospodarcze. Biorąc pod uwagę potwierdzenie ogłoszonych niewypłacalności podmiotów gospodarczych według raportu sądowego (Coface Raport 2021), na pierwszym miejscu znalazły się uproszczone postępowania o zatwierdzenie układu. W pierwszym kwartale 2021 sądy ogłosiły postanowienia o upadłości i restrukturyzacji 161 polskich firm, czyli o 31% mniej

niż rok temu. Nowa procedura o zatwierdzenie układu spowodowała spadek popularności pozostałych typów postępowań poza postępowaniami o ich zatwierdzenie. Wzrost niewypłacalności odnotowały wszystkie formy prawne prowadzenia działalności. Spośród wszystkich uproszczonych postępowań o zatwierdzenie układu obwieszczanych w monitorach 59% dotyczyło przedsiębiorców prowadzących działalność jako osoby fizyczne. Wprowadzone działania pomocowe pozwoliły na chwilowe ograniczenie wpływu pandemii na prowadzących działalność przedsiębiorców w pierwszych niepewnych miesiącach pandemii. Postępowania uproszczone o zatwierdzenie układu nie wymagające rejestracji w sądzie od drugiej połowy 2020 roku zaczęły wypierać inne postępowania. Udzielona ochrona przeciwegzekucyjna jako skuteczne narzędzie pozwalające na utrzymanie działalności zyskała na popularności. Rosnąca liczba postępowań sądowych o zatwierdzenie układu wskazuje, że uproszczone postępowanie jest wykorzystywane dla ratowania przedsiębiorców na skutek zniszczeń powstałych w wyniku pandemii. Z kolei sądowe restrukturyzacje odnotowały spadek o 31%. Tendencja powyższa jest zauważana w większości innych krajów, gdzie wprowadzone działania przyczyniły się do spadku liczby postanowień, a zastosowane krajowe środki pomocowe ograniczenia działalności gospodarczej w sytuacji lockdownu przyczyniły się do konieczności wykorzystywania przewidzianych prawem restrukturyzacji. Uproszczone postępowanie restrukturyzacyjne wprowadzono mocą przepisów art. 15-25 ustawy z dnia 19 czerwca 2020 r. o dopłatach do oprocentowania kredytów bankowych udzielanych przedsiębiorcom dotkniętym skutkami COVID-19 oraz o uproszczonym postępowaniu o zatwierdzenie układu w związku z wystąpieniem COVID-19. Układ z wierzycielami zawierany jest poza sądem pod nadzorem doradcy restrukturyzacyjnego wybranego przez przedsiębiorcę. Doradca pełni funkcję nadzorcy układu. Niezwykle istotna jest ochrona majątku przed egzekucją i wypowiedzeniem kluczowych umów. Ochrona trwa cztery miesiące, warunkiem zaś jej udzielenia jest konieczność uzyskania zgody nadzorcy układu na czynności przekraczające zakres zwykłego zarządu. Tak więc nowe postępowanie okazało się game changerem na arenie restrukturyzacji wprowadzone w ramach Tarczy 4.0 (Adamus, 2000b; Filipiak, 2020; Frosztęga, 2021; Kruczalak-Jankowska, 2020; Tataro i Trela, 2020). Uniknięto w nim wielu błędów z wcześniejszych rozwiązań legislacyjnych. Statystyki pokazują jego rosnącą popularność. „Z analiz Centralnego Ośrodka Informatyki Gospodarczej wynika, iż w 2021 r. do końca marca wszczęto 433 postępowania restrukturyzacyjne. Od momentu wprowadzenia (...) uproszczone postępowania stanowią 81% wszystkich restrukturyzacji” (Tataro i Trela, 2020). Co więcej, z postępowania uproszczonego korzystają i duzi, i mali. Pojawiły się nowe sektory gospodarki wykorzystujące postępowanie uproszczone – rolnicy prowadzący gospodarstwa rolne.

Gospodarka nękana skutkami pandemicznych obostrzeń potrzebowała sprawnej procedury restrukturyzacyjnej, tym bardziej że czas pandemii wprowadził zawieszenie obowiązku zgłaszania wniosku o ogłoszenie upadłości, stąd też uproszczone

postępowanie restrukturyzacyjne miało za zadanie w szybki i skuteczny sposób zarządzić powyższej sytuacji. Z wielu względów wyprzedziło dotychczasowe postępowania znane prawu polskiemu. Po pierwsze, jego wszczęcie nie wymagało decyzji sądu, a jedynie obwieszczenia w Monitorze Sądowym i Gospodarczym i nie było poza decyzją biznesową obwarowane wieloma formalnościami. Po drugie, obejmowało wierzytelności zabezpieczone rzeczowo, nawet bez konieczności wyrażenia zgody przez wierzyciela na objęcie wierzytelności układem, co niewątpliwie stawia go na naczelnym miejscu w rankingu postępowań restrukturyzacyjnych. Bardzo ważnym udogodnieniem dla dłużnika było szybkie uzyskanie obrony przed toczącymi się postępowaniami egzekucyjnymi. Trwające egzekucje nierzadko uniemożliwiały racjonalne zaplanowanie środków, które przekazywane na zaspokajanie roszczeń wierzycieli w toku egzekucji paraliżują proces odbudowy i restrukturyzacji. Wniosek o zatwierdzenie układu musiał zostać złożony do sądu w terminie czterech miesięcy od daty dokonania obwieszczenia w MSiG, w innym wypadku postępowanie zostanie umorzone. Na podstawie przeprowadzonych badań ocenia się, że skuteczność zawierania układów w postępowaniu uproszczonym sięga ok. 60% i jest wyższa, niż była w innych postępowaniach restrukturyzacyjnych.

W ramach postępowania z Tarczy 4.0, tj. **Ustawy o dopłatach do oprocentowania kredytów bankowych udzielanych przedsiębiorcom dotkniętym skutkami COVID-19 oraz o uproszczonym postępowaniu o zatwierdzenie układu w związku z wystąpieniem COVID-19** do dnia 30 czerwca ustawodawca dał podmiotom, do których stosuje się przepisy ustawy z dnia 15 maja 2015 r. Prawo restrukturyzacyjne, możliwość skorzystania z otwarcia postępowania o zatwierdzenie układu.

Na podjęcie stosownych kroków przedsiębiorcy zyskali dodatkowy czas. Mimo że Tarcza 4.0 miała obowiązywać do końca 2021 r., to nie tylko ustawą z dnia 28 maja 2021 r. o zmianie ustawy o Krajowym Rejestrze Zadłużonych oraz niektórych innych ustaw dostosowano rozwiązania przyjęte Tarczą 4.0 do przepisów Prawa restrukturyzacyjnego, ale jednocześnie do dnia 30 listopada 2021 r. wydłużono możliwość dokonania obwieszczenia w oparciu o dotychczasowe przepisy.

4.3. Uproszczone postępowanie upadłościowe o zatwierdzenie układu na stałe

Wraz z ustawą z dnia 28 maja 2021 r. o zmianie ustawy o Krajowym Rejestrze Zadłużonych oraz niektórych innych ustaw, która weszła w życie 1 grudnia 2021 r., zostało do polskiego ustawodawstwa na stałe wprowadzone uproszczone postępowanie o zatwierdzenie układu. Zgodnie z art. 226a ust. 1 p.r. po sporządzeniu spisu wierzytelności, spisu wierzytelności spornych oraz wstępnego planu restrukturyzacyjnego nadzorca układu może dokonać obwieszczenia o ustaleniu dnia układowego. Obwieszczenie będzie niedopuszczalne, jeśli w ciągu ostatnich dziesięciu lat dłużnik pro-

wadził postępowanie o zatwierdzenie układu, w którym dokonano obwieszczenia o ustaleniu dnia układowego albo jeżeli w ciągu ostatnich dziesięciu lat umorzono postępowanie restrukturyzacyjne prowadzone wobec dłużnika, z wyjątkiem sytuacji, gdy umorzenie postępowania restrukturyzacyjnego nastąpiło za zgodą rady wierzycieli. W trakcie postępowania nie tylko obowiązywać będzie zasada zawieszenia toczących się postępowań egzekucyjnych i zakazu wszczynania nowych egzekucji, ale również możliwe będzie dokonywanie uchylecia zajęć dokonanych w toku postępowań egzekucyjnych, w tym zajęć rachunków bankowych. Ochronie przed wypowiedzeniem będą podlegały nie tylko umowy enumeratywnie wymienione w ustawie Prawo restrukturyzacyjne (w obecnym art. 256 p.r. – np. najem, dzierżawa, kredyt), ale także „inne umowy o podstawowym znaczeniu dla prowadzenia przedsiębiorstwa dłużnika”. Spis umów o podstawowym znaczeniu dla prowadzenia przedsiębiorstwa sporządzi nadzorca układu, po czym w terminie 21 dni od otwarcia postępowania (czyli obwieszczenia) złoży ten wykaz do akt. Jeżeli w terminie czterech miesięcy od dnia dokonania obwieszczenia dłużnik nie złoży do sądu wniosku o zatwierdzenie układu, skutki obwieszczenia wygasają z mocy prawa (art. 226g p.r.). Dłużnik w terminie do wniesienia zażalenia na postanowienie o odmowie zatwierdzenia układu albo w terminie siedmiu dni od umorzenia postępowania w przedmiocie rozpoznania wniosku o zatwierdzenie układu może złożyć uproszczony wniosek o otwarcie postępowania sanacyjnego, o którym mowa w art. 328 p.r., albo uproszczony wniosek o ogłoszenie upadłości, o którym mowa w art. 334 p.r. (art. 226 h p.r.) (Adamus, 2021).

Sąd będzie miał możliwość uchylecia skutków obwieszczenia o wszczęciu postępowania o zatwierdzenie układu (m.in. w sytuacji, gdy jego prowadzenie zmierza do pokrzywdzenia wierzycieli), jednak na przedmiotowe postanowienie będzie przysługiwało zażalenie.

4.4. Podsumowanie

Pandemia COVID-19 wpłynęła na sytuację wielu podmiotów prowadzących działalność gospodarczą w sposób uniemożliwiający wykonywanie zaciągniętych zobowiązań. Nagłe ograniczenie działalności gospodarczej w tym czasie spowodowało znaczne zadłużenie wielu podmiotów, stąd też okoliczności, które przed pandemią wydawały się zupełnie niezagrażające wykonywaniu zobowiązań, stały się poważnym kłopotem dla wielu przedsiębiorców. Konieczne zatem stało się wypracowanie metod związanych z radzeniem sobie ze wzrostem liczby niewypłacalnych przedsiębiorstw po lub w czasie pandemii. Ustawa covidowa z 19 czerwca 2021 r. wprowadzająca uproszczone postępowanie o zatwierdzenie układu rozpoczęła nową erę szybkiej i skutecznej restrukturyzacji wymuszonej potrzebą ekonomicznych następstw popandemicznych. Rozwiązanie zaproponowane w czasie pandemii stało się tak popularne, że był to najczęściej stosowany w historii typ postępowań restrukturyzacyjnych.

Pomimo przedłużenia czasu obowiązywania regulacji z daty pierwotnie określonej na dzień 30 czerwca 2021 r., następnie przedłużonej do 30 listopada 2021 r. postępowanie uproszczone pod wpływem opinii wygłaszanych przez komentatorów prawa, ale również ciągle rosnących liczb wszczynanych postępowań restrukturyzacyjnych zostało wprowadzone na stałe do polskiego systemu prawnego, i zaczęło na stałe obowiązywać z dniem 1 grudnia 2021 r. W apelu wystosowanym do ministra sprawiedliwości można było przeczytać, że postępowanie uproszczone „rozwija koncepcję szybkiej, łatwej i skutecznej restrukturyzacji w zakresie dynamiki oraz skutków wszczęcia postępowania, w tym ochrony przedsiębiorstwa oraz ograniczenia dłużnika w zarządzie własnym. Eliminuje ono bariery, które istnieją przy wykorzystaniu postępowania o zatwierdzenie układu” (Słowik, 2021). Stąd też uproszczone postępowanie o zatwierdzenie układu stało się antidotum na okres pandemii, w którym rozwiązania sprzyjające ochronie interesów dłużnika wspierające jego działania naprawcze wydają się ze wszech miar potrzebne, aby pomóc przedsiębiorcom uporać się z trudnościami w wypełnianiu zobowiązań spowodowanych skutkami pandemii.

Literatura

- Adamus, R. (2020a). Simplified restructuring proceedings in Poland as an example of anti-crisis regulation due to the COVID-19 pandemic. *International and Comparative Law Review*, 20(1), 293-303.
- Adamus, R. (2020b). *Uproszczone postępowanie restrukturyzacyjne. Art. 15-25 Tarczy 4.0*. Warszawa: C.H. Beck.
- Adamus, R. (2021). Era uproszczonej restrukturyzacji. *Doradca Restrukturyzacyjny*, (25), 50-54.
- Becker, B. i Josephson, J. (2016). Insolvency resolution and missing high-yield bond markets. *The Review of Financial Studies*, 10(1).
- Dewatripont, M. i Tirole, J. (1994). A theory of debt and equity: Diversity of securities and manager-shareholder congruence. *The Quarterly Journal of Economics*, 109(4).
- Filipiak, P. (2020). Uproszczone postępowanie restrukturyzacyjne – wybrane instytucje i przebieg. *Doradca Restrukturyzacyjny*, (3), 31-48.
- Frosztęga, N. (2021). Uproszczone postępowanie restrukturyzacyjne – zagadnienia wybrane. Część II. *Doradca Restrukturyzacyjny*, (1).
- Kruczałak-Jankowska, J. (2020). Czy postępowanie o zatwierdzenie układu może być efektywnym narzędziem restrukturyzacji w czasie pandemii COVID-19? *Przegląd Prawa Handlowego*, (6).
- Shleifer, A. i Vishny, R. W. (1992). Liquidation values and debt capacity: A market equilibrium approach. *The Journal of Finance*, 47(4).
- Słowik, P. (2021). Uproszczona restrukturyzacja zostanie na dłużej. *Gazeta Prawna*.
- Tatara, K. i Trela, Ł. (2020). Wybrane problemy z zakresu uproszczonego postępowania restrukturyzacyjnego. *Doradca Restrukturyzacyjny*, (3). Pobrano z https://tatara.com.pl/wp-content/uploads/2021/05/Uproszczone_postepowanie_restrukturyzacyjne_raport_za_2021_Q1.pdf